

“KADININ BEYANI ESASTIR”:
ÇOK BİLİNMEYENLİ
BİR DENKLEM

Av. Seher KIRBAŞ CANİKOĞLU*

Giriş

Toplumda kadın ve erkek arasında kadın aleyhine bir eşitsizlik olduğu, artık inkar edilemez bir gerçek. Cinsiyet eşitsizliğinin doğurduğu kadına yönelik şiddetin en ağır ve yaygın görünümünden biri de, cinsel şiddettir. *Cinsellik, toplumsal ilişkilere dayalı, iktidarı oluşturan ve onun tarafından oluşturulan bir kavramdır*¹. Bu yüzden neyin cinsellik, neyin cinsel şiddet olduğu konusu, son yüzyıla kadar erkekler tarafından tanımlanmıştır. Kadınların eşitlik mücadelesi ile birlikte cinsiyetler arası bütün ilişki biçimleri masaya yatırılmış ve doğal olarak kabul edilemeyen şeylerin, aslında içerisinde zorlama ve şiddet barındırabildiği gerçeğiyle yüzleşilmeye başlanmıştır. Bu yüzleşme sadece politik bir tartışma olarak kalmayarak, aynı zamanda hukuk alanında da sonuçlar doğurmuş, ceza kanunlarına cinsel saldırı ve cinsel taciz fiilleri suç olarak girmiş ve bu fiillerin cezalandırılabilmelerinin yolu açılmıştır. Türkiye’de 2006 yılında yürürlüğe giren Ceza Kanunu’nda cinsel suçların tanımının geniş tutulmasında kadın hareketinin önemli etkileri olmuş ve en azından mevzuat bakımından ilerleme kaydedildiği, herkes tarafından kabul görmüştür.

Mevzuatta yaşanan gelişmeye rağmen, cinsel suç faillerinin çoğunlukla cezasız kaldığı konusunda, kadınların haklı şikayetlerini daha sık gündeme getirdiklerini görüyoruz. Tecavüz davası açan kadınlar kendilerine ikinci kez tecavüz edildiğini, ikincinin duruşma sırasında gerçekleştiğini söylerler². MacKinnon’ın Amerikalı feminist bir avukat olarak tespit ettiği durum, ülkemiz için de hiç farklı değil. Yani cinsel suçların tartışıldığı davalarda sadece faillerin cezasız kalması sorunuyla değil, aynı zamanda mağdurların ikinci kez mağdurlaştırılması gibi bir sorunla da karşı karşıya kalmaktayız. Hem cezasızlık, hem de mağdurların yargılama sürecinde maruz kaldıkları olumsuz kalıpyargılar, gözlerin bu tip davalara çevrilmesine ve çözüm için farklı önerilerin getirilmesine yol açmıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi, cinsel şiddet sorunu da, bu şiddetin tartışıldığı davaların birçok başka sorun barındırması durumu da, sadece bizim ülkemize özgü değildir. Sorunun evrenselliğine rağmen, çözümü konusunda farklı ülkelerde farklı çözüm pratikleri ortaya çıktığını ve bu pratiklerin zamanla diğer ülkelerdeki kadın hareketlerini de etkilediğini gözlemleyebiliyoruz.

Bu çalışmada, son on yıldır ülkemizde yoğun bir biçimde tartışılan, cinsel suçlarda kadının beyanının esas alınması önerisinin hangi motivasyonlarla ortaya çıktığı, ilk nasıl ortaya atıldığı, zaman içinde nasıl bir değişim geçirdiği, son zamanlarda nasıl bir hale büründüğü konusu irdelenmeye çalışılacak ve son olarak, tartışmanın daha verimli hale getirilebilmesi için, ortaya çıkan ve kadın hareketi olarak cevap vermemiz gereken bazı sorulara işaret edilecektir.

Cinsel Suçlarda Cezasızlığın Sebepleri

Cinsel şiddetin cezasız kalmasında önemli etkenlerden biri, cinsiyetçi kalıpyargıların etkisiyle kendilerinin bu suçun oluşmasına sebep olduklarına dair önyargılardan dolayı, suça maruz kalan mağdurların olayı ifade etmelerindeki zorluklar ve şikayetçi olmamalarıdır. Ayrıca mağdurların, kendilerinin sorumlu olduğunu düşünmeseler bile, mahkemelerde ve çevrelerinde kendilerinin suçlanacağı ve olayı tekrar tekrar anlatmak/yaşamak zorunda kalacakları konusundaki haklı kaygıları sebebiyle de, şikayetçi olmadıkları çok sayıda vaka bulunmaktadır. Böylelikle, cinsiyetçi önyargılar, birçok olayın daha yargıya taşınmadan karşılıksız/cezasız kalmasına sebep olmaktadır.

Diğer taraftan, yargıya başvuran ancak yine de suçun cezasız kaldığından şikayet eden kadın sayısının da ciddi boyutlarda olduğu, yadsınamaz bir gerçektir. Yargıya götürülen ancak cezasız kalan suçların, neden cezasız kaldığı konusunda iki temel nedenden bahsedebiliriz. Bunlardan ilki, cinsel suçların ispatında yaşanan güçlüktür. Cinsel suçlar, özellikle de cinsel taciz suçu, doğası gereği, tanığı, delili ve fiziksel bulgusu olmayan ya da yok denecek kadar az olan suçlardır. Tanık ve delil yokluğu sebebiyle, iddianın ispat edilmediğinden bahisle, sıkça takipsizlik veya beraat kararı verildiği görülmektedir. İkinci sebep ise, cinsiyetçi önyargılarla hareket eden savcı ve hakimlerin, delil olmasına karşın şüpheli/sanık lehine, mağdur aleyhine “yorumlar” yapması ve karar vermesidir. Mesela beyaz pantolon, mini etek, dekolte giyen, “rahat” davranışlar sergileyen bir kadına karşı işlenmiş cinsel fiillerin suç olarak değerlendirilmemesi gerektiği, erkeğin doğası gereği cinsel olarak tahrik olmaya şartlanmış olduğu ve kadının da erkeği tahrik edecek giyim ve davranışlardan uzak durması gerektiği, aksi takdirde kendisinin zemin oluşturduğu bu durumun varlığı ispatlansa bile, bir haksız fiil/suç olarak değerlendirilemeyeceği şeklindeki mahkeme ve savcılık kararlarını, kendi çevremizden bilmiyorsak bile medyadan takip etmişizdir. *Erkekler kadınları “sertleşmeye sebep olan şey”, yani cinsel bir nesne olmaya zorlarlar; “sonra onun tarafından tahrik edilince, kendilerini çaresiz ve güçsüz görürler”. Kadınlara cinsel tacizde bulunan erkekler, kadınlar tarafından taciz edildiklerini öne sürerler. Yani kendilerini reddeden kadınların onları tahrik ettiğini söylemek isterler³.*

Cinsiyetçi kabuller sebebiyle cezasız kalan cinsel suçlar kapsamında, evlilik içi tecavüzün de unutulmaması gereklidir. Bir kısım doktrin ve uygulamada, eşlerin evlenmeye birbirlerine karşı cinsel yükümlülükleri olduğunu kabul ettiklerini ve bu sebeple evlilik içi tecavüz kavramının evlilik sözleşmesinin doğasına aykırı olduğunu savunan hukukçular, cinsel fiilin/saldırının varlığı

ispatlansa bile, teorik olarak böyle bir suçun oluşamayacağını kabul ettiklerinden, ceza vermeyi doğru bulmamaktadırlar.

Hem bireylerde ve yargı mensuplarında varolan cinsiyetçi kalıpyargılar, hem de cinsel suçların ispatının çoğu zaman çok zor olması, cezasızlık sorununu ortaya çıkarmaktadır.

Kadının Beyanı Esastır İlkesi Nasıl Ortaya Çıktı?

Cinsel suçlar, özellikle de cinsel taciz suçu, doğası gereği çok fazla tanığı ve delili olan suçlar değildir. Bu suçların failleri, mağdurların yalnız oldukları zamanlarda bu tip filleri gerçekleştirmektedir. Bu sebeple bu tip suçlara maruz kalanlar, çoğunlukla da kadınlar, faillerin cezalandırılmaları için yargıya başvurduklarında, suçun tanık ve delillerle ispat edilmediği gerekçesiyle failin cezalandırılması talebi reddedilmekte ve sanıklara beraat kararı verilmektedir. Ancak Türkiye'de bazı cinsel suç dosyalarında, yerel mahkemelerin ve Yargıtay'ın suçlamanın ispatı konusunda çok katı davranmadığını görmekteyiz. Bu tip kararlarda yargı; suç kanıtı aramanın birçok olayın karşılıksız ve cezasız kalması gibi istenmeyen bir sonuca yol açacağı, şikayetçinin başkasına zarar vermek için kendisine zarar vermesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığı, biçiminde gerekçelere dayanmaktadır. Birçok dosyada delil yok diyerek beraat veren yargının, neden bazı dosyalarda iddiayı ispat konusunda daha esnek davrandığı, hatta hiç delil olmasa bile kadının kendine zarar verme ihtimali olan bir iddia ile başkasına iftira atmayacağı varsayımına dayanarak, sanığa ceza verdiği konusu üzerinde, birçok şey söylenebilir.

Bir yargı kararı üzerinden konuşalım: Yanında çalışan kadın avukata cinsel saldırıda bulunan avukat hakkında, yerel mahkeme görgü tanığı ve herhangi bir delil olmamasına karşın ceza vermeye karar vermiş ve bu karar Yargıtay tarafından onanmıştır (Ankara 9. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 2001/01496E. ve 2002/00310K. sayılı kararı ve Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 2003/4048E. ve 2004/2528K. sayılı onama kararı). Yargıtay ve yerel mahkeme; *suç kanıtı aramanın birçok olayın karşılıksız ve cezasız kalması gibi istenmeyen bir sonuca yol açacağı ve şikayetçinin başkasına zarar vermek için kendisine zarar vermesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığı* gerekçesiyle, kanıt olmasa da suçun sabit olduğunu kabul etmiş ve sanığa ceza vermiştir. Söz konusu gerekçede yargı, cinsel suçlar doğası gereği geriye kanıt bırakmayan suçlardır, bu yüzden kanıt aradığımız durumlarda sanığın beraat etmesi kaçınılmazdır, öyleyse kanıtsız da ceza vermeliyiz, diyor. Bu gerekçe bizim, *peki yargı neden bütün cinsel suçlarda bu gerekçeyle ceza kararı vermiyor* sorusuna takılmamıza sebep oluyor. Bu sefer de, gerekçenin devamına bakmamız gerekiyor. Devamında yargı, şikayetçinin

başkasına zarar vermek için kendisine zarar vermesinin, hayatın olağan akışına uygun olmayacağını söylüyor. Yukarıdaki olay özelinde yargı, şikayetçinin genç bir kadın avukat olduğunu, cinsel saldırıya uğradığının duyulmasının kendi itibarına zarar vereceğini, buna rağmen, bunu bilerek ve göze alarak yine de şikayetçi olmuş olmasının, iddianın doğruluğuna karine olduğunu söylemektedir. Burada, yargının şikayetçinin avukat olmasına yaptığı vurgu gözden kaçırılmamalıdır. Bakın ne diyor mahkeme: “Söz konusu olan olayda henüz avukatlık mesleğinin başlangıcında bekar genç bir bayan olup kendisiyle ilgili böyle bir iddiayı ortaya koymasında toplumumuzda hakim olan sosyal ve ahlaki değerler de gözetildiğinde, kişiliğinin ve mesleki saygınlığının zarara uğrayacağı muhakkaktır. Başkasını zarara uğratmak isterken kendisini zarara uğratması insanın doğasına aykırı bir olgudur.”. Yani tek başına mağdur kadın olması ve kadınların bu tip iddiaları zaten çok zor dile getirdikleri gibi bir varsayımdan çok, şikayetçinin sosyal statüsü gereği, bu tip bir iddiayı dile getirmesinin kendisine vereceği zarara vurgu yapıyor. Mahkemenin gerekçesi, yargının bazı kadınların sadece beyanlarını yeterli görürken, neden çoğunluğun iddialarını kanıtlamalarını beklediğini anlamaya çalışanlar için faydalı olmuştur kanaatindeyim.

Yargı, bu karardan önce de, sonra da, bir çok kez buna benzer şekilde, yani delil olmasa da şikayetçinin beyanına dayanarak, sanığın cezalandırılmasına karar vermiştir. Birçok örnek arasından yukarıdaki örneği seçmemin tek sebebi, konuyu somutlaştırmak değildir. Aynı zamanda bu mahkeme kararını, Türkiye’de kadın hareketi açısından önemli bir kırılmaya yol açmış olması sebebiyle de seçtim. 2004 yılında verilen söz konusu kararın birçok basın organı tarafından, bundan sonra cinsel suçların ispat edilememesi sebebiyle cezasız kalmayacağı şeklinde sunulmasıyla birlikte, artık karar kendi maksadını da aşan bir biçimde sıkça dile getirilmeye başlandı. Yargıtay’ın “her ne kadar delil olmasa da şikayetçi **kadının beyanı esas** alınarak sanığın cezalandırılmasına karar verildi” biçimindeki gerekçesi, cezasızlık sorununun önüne geçmeyi dert edinen kadınlar tarafından sahiplenildi ve bundan sonra adım adım bugün etrafında sert tartışmaların döndüğü “kadının beyanı esastır”ın oluşması sürecine gelindi.

Yargı, bazı olaylarda, şikayetçi ve sanığın sosyal konumlarına, aralarındaki ilişkinin mahiyetine, aralarında husumet olup olmadığına, tarafların geçmişlerine bakarak; yani her olayın kendi özel somut koşullarına göre, delil olmadığı durumlarda da ceza vermeye karar verme amacındadır. Yani yargının, **bütün kadınların bu tip iddialarının, delil olmasa bile doğru kabul edileceği şeklinde bir vaadi, düşüncesi yoktur.**

Yargının bazı dosyalarda kullanmış olduğu bu karine, failin cezasız kalmasının önüne geçtiği için olumlu olmakla birlikte, Türkiye gibi cinsiyetçi kabullerin

yaygın olduğu bir ülkede, makbul kadın makbul olmayan kadın ayrımının yargı tarafından yeniden üretilmesine izin verme ihtimali barındırması sebebiyle, tehlikeler de içerebilir. Mahkemeler, kadınların nasıl bir yaşam sürdürdükleriyle ilgilenmeye başlamakta ve toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmayan kadınların beyanlarının doğru olmayabileceği varsayımı ile kararlar vermektedir. Örnek olarak birçok erkekle birlikte olan bir kadının beyanı ile, evli ve çevresinde tek eşli olarak bilinen bir kadının beyanına yargı tarafından farklı değerler verildiğini gözlemlemekteyiz. Ya da eğitilmiş, iş sahibi bir kadının beyanı ile, işsiz ve eğitimsiz bir kadının beyanına da farklı değerler verilmektedir. Hatta beyaz pantolon giyen, kırmızı ruj süren, kahkaha atan, içki içen, evlilik dışı ilişkiler yaşayan kadınların iddialarına baştan inanmama eğilimini, açık bir biçimde teşhis edebiliyoruz. Kısaca, delilin olmadığı durumlarda cinsiyetçi ve sınıfsal ayrımlar kullanılarak, şikayetçinin iddiasının inanılabilirliği ölçülmeye çalışılmakta, kadınların özel hayatları mahkemeler ve savunma tarafından didik didik edilmektedir.

Kadınlar, delil olmadığı için suçların cezasız kalması ile, son derece ayrımcı ölçütlerle iddialarının doğruluğunun ölçülmesi için hayatlarının didik didik edilmesi arasında seçim yapmak zorunda bırakılmış ve halen de bırakılmaktadırlar.

Bu yüzden, kadın hareketi, cinsel suçlarda kadının beyanının esas alınmasının genel bir ilke olarak benimsenmesinin bir çözüm olacağını savunmaya başlamıştır. Cezasız bırakılan suçlular ve didik didik edilen kadın hayatlarından sonra bu ilkenin konuşulmaya başlanması, kadınlar açısından bir çözümmüş gibi görünmüştür. Ancak bu da, kendi içinde barındırdığı tehlikeler sebebiyle itirazlara konu olmuştur. Sadece beyanın esas alınarak bir kişinin ceza almasının ceza hukukunun en temel karinelerinden olan masumiyet karinesine zarar vereceği itirazı, ihmal edilebilecek bir itiraz değildir gerçekten.

Şu tespiti daha açık bir biçimde yapmak gerektiği düşüncesindeyim. Kadının beyanının esas alınması hakkında tartışma, yargının bazı dosyalarda failin cezasız kalmasını önlemek için verdiği “delil olmasa da mağdurun beyanının esas alınarak, ceza verilmesi gerektiği” şeklindeki kararları sonrasında ortaya çıkmıştır. Bunu takiben de, özellikle son on yıldır, cinsel suçlar ve cezasızlık konusunun konuşulduğu her platformda, bahsi geçen bir konu haline gelmiştir. Kadının beyanının esas alınması talebi çok sıkça dile getirilse de, bu talebe birçok farklı anlam yüklendiği, içerisinin pek çok farklı biçimde doldurulduğu ve kapsamının çok farklı algılandığını, tartışmaları bütünlüklü olarak takip eden bütün gözler görebilecektir. Madem “kadının beyanı esastır”ı konuşuyoruz, bunun etrafında yürütülen tartışmaların bazı çelişkilerini görmemiz ve taleplerimiz ve mücadelemizi ortaklaştırmamız gerekiyor. Yazının amacı net

bir sonuç çıkarmak değil, varolan tartışmaların çok farklı eksenlerde ve parçalı olarak yürütüldüğüne ve böyle oluşunun ilerleme kaydetmeyi ve anlaşılmayı zorlaştırdığına dikkat çekmek ve bu konuda ileri sürülen iddia ve taleplerin imkan ve tehlikelerine işaret etmeye çalışmak olacaktır. Çalışmada bütün farklı görüşlere yer vermem mümkün olmadığı için, yaptığı iş gereği ya da politik ilgi alanı olduğu için konuya daha yakından bakma imkanı olan bazı isimlerin konu hakkındaki görüşleri üzerinden bir analiz yapmaya çalışacağım. Şunu söylemeden de geçemeyeceğim, kendi çalışma/ilgi alanı olanların dahi bu derece farklı algıladığı konuyu, sadece medyadan/kulaktan dolma bilgilerle takip ederek haberdar olanların nasıl algıladığı sorusu, sorunun boyutu hakkında yeterince fikir verecektir.

Konuyla ilgili basına yansıyan bazı örneklerle bakalım ve algı ve beklentilerle ilgili biraz beyin fırtınası yapalım:

Kadının Beyanının Esas Alınması Konusunda Kim Ne Söylüyor

Ankara Kadın Platformu tarafından Fethiye’de görülen tecavüz davasında sanıklara beraat kararı verilmesi sonrasında yapılan basın açıklamasında, “*Tecavüz davalarında ‘delil aramayın, kadının beyanını esas alın’ demeyi sürdüreceğiz. Bu yüzden Yargıtay’dan bu dava için gelecek sonuç, tecavüzün mağduru olan binlerce kadın açısından önemli olacaktır.*” denmiştir⁴. Bu açıklamadan, Ankara Kadın Platformu’nun kadının beyanının esas alınmasından kastının, bütün tecavüz davalarında, mağdur kadının beyanına dayanarak, delil aramaksızın sanığın cezalandırılması olduğunu anlamaktayız. Oysa ki cinsel suçlarla ilgili davalarda kadının beyanının esas alınması, delillerin araştırılmasına rağmen bulunamadığı durumlarda, olayın özel koşulları dikkate alınarak, suçun var olduğu şeklinde mahkemede kanaat oluşmuş ise sanığa ceza verilebilmesi için ortaya çıkmıştır ve bence de, olayın özel koşulları değerlendirilirken ayrımcı ölçütler kullanılmadığı sürece, olması gereken budur. Delil aranmadan, sadece kadın tarafından söylenmiş olduğu için doğru kabul edilerek, bütün tecavüz davalarında ceza verilmesi masumiyet karinesini ihlal edecektir. Halihazırda yargı tarafından uygulandığı ve benim de bazı şerhlerim olmakla birlikte daha doğru olduğunu düşündüğüm haliyle bile, masumiyet karinesinin ihlal edilmesi söz konusu olabilmektedir. Ancak katı bir ispat rejimini uygulanması, birçok failin cezasız kalmasına sebep olduğundan, toplumda hukuka olan inanç ciddi bir biçimde zedelenmektedir. Masumiyet karinesi ile çoğunlukla cinsel suç sanıklarının beraat ettirilmesi durumlarında karşılaşanlar, bu karineye karşı hak etmediği bir biçimde tepkisel yaklaşabiliyorlar. Bu sebeple, masumiyet karinesi konusunda bir şeyler söylemenin doğru olacağı kanaatindeyim.

Masumiyet Karinesi Nedir?

Ceza yargılaması, maddi gerçeğe (maddi gerçek; uyuşmazlık konusu olayın ne şekilde gerçekleştiğine ilişkin olarak deliller vasıtasıyla inşa edilmiş gerçektir) ulaşarak, hukuk düzenini yeniden kurmaya çalışır. Ancak ceza yargılamasında maddi gerçek ne pahasına olursa olsun araştırılmamakta, bu faaliyetin yargılama kurallarına uygun olarak, insan hakları ihlal edilmeksizin gerçekleştirilmesi gerekmektedir⁵. İnsan haklarına uygun bir yargılama düzeninde, sanığa bazı hak ve yetkiler verilmektedir. Bunların en önemlilerinden birisi, “masumiyet/suçsuzluk” karinesidir.

Masumiyet karinesi, isnat edilen bir suçlama ile yargılanan kişinin, suçluluğu mahkeme kararıyla sabit olmadığı sürece suçlu sayılmamasıdır⁶. Masumiyet karinesine, Türkiye’nin de taraf olduğu, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde de yer verilmiştir. Karine, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda açıkça yazılmamış olsa da, Anayasa’nın 38/4. fıkrasında “suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılmaz” şeklinde yer almıştır.

Karine, hukuk dilinde, bilinenden bilinmeyi çıkarılabilecek hukuki çıkarımlara verilen addır⁷. Suçsuz sayılma kesin bir yargı değil, sadece bir varsayımdır⁸. Masumiyet karinesinin vaat ettiği varsayım delillerle çürütülebilir, ancak delillerle çürütülemediği durumlarda, toplumda oluşması ihtimali kuvvetli olan olumsuz önyargıların önüne geçmek ve yargısız bir infazın önüne geçmek amacı taşır.

Sanığı önceden masum saymadığımız gibi, suçlu da sayamayız. Sanık ne masumdur, ne de suçludur. Sadece, suçlu olduğu sanılan kimsedir. Hukuki durumu, suçlu ile masum arasındaki çizgidedir⁹.

Masumiyet karinesi, sadece ceza davasının açılmasından itibaren değil, soruşturma aşamasından itibaren uygulanmak zorundadır. Karine, öncelikle kamu görevlilerinin ve sonrasında da diğer herkesin şüpheli/sanığın suçsuz olabileceğini düşünerek, onu suçlu gibi göstermekten kaçınmalarını sağlama amacındadır.

Suçsuzluk karinesi, adil yargılanma hakkının unsuru olarak sadece resmi makamlar önünde değil, bunların yanı sıra üçüncü kişiler huzurunda da ileri sürülebilir ve toplumsal yaşamın devamlılığı açısından gerekli bir hukuk prensibidir¹⁰. Özellikle basının masumiyet karinesine uygun davranması, hem yargılama makamlarının etkilenmemesi, hem de kamuoyunda geriye dönüşsüz bir biçimde suçlu damgasının yapıştirilmemesi açısından önemlidir.

İspat külfetinin iddia edene düşmesi, sanığın susma hakkı olması, şüpheden sanığın yararlanması, tutuklulukta makul sürenin aşılması ve yasa dışı yolla elde edilen delillerin yargılamada kullanılmaması hususları, masumiyet karinesinin sonuçlarındandır.

Masumiyet Karinesinin İstisnası Olabilir mi?

AİHM 1988 tarihli Salabiaku kararında; her hukuk sisteminin hukuki ve maddi karineler kabul edebileceğini, bunların belli sınırlar dahilinde kalmak şartıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal etmeyeceğini belirtmiştir. Bu çerçevede, suçluluk karinelerinin hangi şartlarda Sözleşme'yi ihlal etmeyeceğini gösteren bir takım kıstaslar getirilmiştir. Buna göre, öngörülen suçluluk karinesi, sanığın savunma hakkını ihlal etmemelidir¹¹. Hakimin, sanığı şüpheden yararlandırmak hususunda mutlak takdir hakkı bulunduğu, mücbir sebep sorumluluğunun kaldırılacağı kabul edildiği ve savunma hakkının ihlal edilmediği hallerde, makul sınırlar aşılmış olmayacaktır. Ayrıca, karinenin Sözleşme açısından kabul edilebilirliği, ceza davasında risk altına sokulan menfaatle de doğrudan ilgilidir¹².

AİHM'nin, sanığın savunma hakkının ihlal edilmediği, hakimin şüpheden sanığın yararlandırılacağı konusunda mutlak bir takdir hakkı olduğu konusundaki kurallar ihlal edilmediği sürece, her hukuk sisteminin hukuki ve maddi karineler getirebileceği şeklindeki kararı önemli. Cinsel suçlarda olayın özel koşulları gözetilerek bazı durumlarda delil olmasa da suçun oluştuğuna dair kanaat oluştuğu durumlarda ceza verilebileceğinin kabulü, AİHM tarafından kabul edilen tarzda bir karine olabilir. Ancak bu uygulamanın, sanığın temel haklarını ihlal etmeksizin yapılması gereklidir. Sanığın temel hakları ile mağdurun hakları arasında denge gözetilerek yargılama yapılması, adil bir sonuç için zaruridir. Sadece sonuca bakarak yargılamanın adil olup olmadığını söyleyemeyiz. Sanığın ceza aldığı bir davada, mağdur cinsiyetçi ölçütlerle sınanmışsa, mağdur açısından adil bir sonuç aldığımız söylenemez; ya da sanığın temel savunma hakları ihlal edilerek verilmiş bir ceza kararı da, uzun vadede toplum açısından adalete hizmet etmeyecektir. Mağdurun kişilik haklarına saldırılmadan ve mağdurda travma yaratmadan yürütülen bir yargılama, en az sanığın ceza alıp almaması kadar adalet sorunu ile ilgilidir.

Ceza Yargılamasında İspat Yükümlülüğü

Kadının beyanının esas alınması tartışmaları kapsamında, ispat külfetinin sanığa/şüpheliye yüklenmesi gerektiği şeklinde bir beklenti olduğundan, ispat külfeti konusunu da biraz açmak gerektiğini düşünüyorum.

Masumiyet karinesi gereğince, ceza yargılamasında bir suçla itham edilen kişinin, suçu işlediği şüpheden uzak bir biçimde ispatlanmadığı sürece, o kişi suçlu olarak kabul edilemez. Bu sebeple, ispatın nasıl olacağı ve ispatla kimin sorumlu olduğu sorunu, ceza yargılamasının en kritik meselelerinden olmuştur.

Masumiyet karinesinin doğal bir sonucu olarak, ceza muhakemesinde ispat yükünün iddia makamında olduğu söylenebilir¹³. Suçun mağduru da davaya katılarak, iddia makamının yanında yer almakta ve iddialarını ispatla sorumlu tutulmaktadır. Kıta Avrupası hukuk sisteminde, ceza muhakemesinde re’sen araştırma ilkesi olduğu için, Anglo-Sakson hukuk sisteminin aksine, tarafların ikame ettikleri delillerle yetinmesi gereken bir hakim varlığı söz konusu değildir. Bu nedenle, iddia makamı hiç bir çaba göstermese bile, hakim gerekli araştırmayı yapıp mahkumiyet kararı verebilmektedir¹⁴. Ancak hem Türkiye, hem de diğer ülkelerdeki sistemler, sanığa ispat bakımından herhangi bir yükümlülük getirmemektedir. Sanık/savunma, ancak kendisi olay konusunda delil sunabilecek durumdaysa ve sunmak isterse, delil sunmaktadır. Yasal olarak yükümlü kılınmadığı halde, uygulamada çoğu zaman sanık/savunma, ceza tehdidi ile karşı karşıya olması sebebiyle, mümkün mertebe iddianın aksini ispat etmeye çalışmaktadır. Ancak yukarıda da söylediğim gibi, bu durum, sanık açısından yasal bir zorunluluk değildir. Örnek olarak, dava konusu olayın gerçekleştiği zaman olay yerinde değil başka bir yerde olduğunu söyleyen sanığın, yasal olarak bunu ispat etmek zorunda olmasa da, bir an önce ceza tehdidinden kurtulmak amacıyla, ispat etmesinin yolları varsa bunları kullanmaya çalıştığını görebiliyoruz.

Cezai uyumsuzlukların ortaya çıkacağı zaman ve koşulların önceden bilinmesi mümkün olmadığı için, olay sonrasında nasıl olduğunun ispat edilmesinde zorluklar yaşanmaktadır. Ceza muhakemesi sistemimizde, şu an modern ceza yargılamasında kabul edilen “delil serbestliği” ilkesi benimsenmiştir¹⁵. Ceza muhakemesinde, bir iddianın varlığı her türlü delillerle ispat edilebilecektir. Ancak hukuk devleti olmanın ve insan haklarına saygılı bir yargılama yapmanın sonucu olarak, delil serbestisine bazı yasal sınırlamalar getirilmiştir. Yasa dışı biçimde elde edilen deliller, işkenceyle ya da hipnotize edilerek ya da kişiye ilaç verilerek elde edilmiş deliller, suçun ispatında kullanılamamaktadır. Ceza muhakemesinde fiilin işlenip işlenmediği ve işlenmişse fail tarafından işlenip

işlenmediği hususunda, hukuka uygun araçlarla, yargılama makamının tam bir vicdani kanaate ulaşma faaliyeti ve sürecine ispat denir¹⁶.

Hakimin bir davada karar verebilmesi için, maddi olay konusunda vicdani kanaat oluşturması gerekir. Türkiye’de ceza yargılamasında, vicdani delil sistemi benimsenmiştir. Vicdani delil sistemi ise, hem delil serbestliği hem de delillerin değerlendirilmesindeki serbestliği kapsamaktadır. Delillerin serbestçe takdir edilmesi, hakimin, ispat kuralları ile yani delillerin etkisi hakkındaki yasal normlarla, hangi şartlara göre bir vakianın sübuta ermiş sayılacağı hususundaki hükümlerle bağlı olmaması demektir. Bu nedenle, ceza yargılamasında her şey delil olabilmektedir¹⁷. Vicdani delil sisteminin hakime geniş bir takdir hakkı vermesi sayesinde, kesin kanıtlar olmadığı durumlarda da, hakim suçun olduğu konusunda vicdani bir kanaat oluşturmuşsa, sanığa ceza verebilecektir. Hakime tanınan bu geniş takdir hakkının, ispat gücülüğüyle çok sık karşılaşılan cinsel suçlar bakımından önemli bir yeri vardır.

Konuyla ilgili basına yansıyan örneklere bakmaya devam edelim:

Gaziantep’te cinsel taciz iddiasını ispatlayamayan kadın hakkında maaştan kesme cezası uygulanması hakkında açıklama yapan Gülçin İsbert, “*Cinsel taciz olaylarında kadının beyanı esas alınmalı, ispat yükümlülüğü tacizle suçlanan kişide olmalı.*”¹⁸ diyerek, kadının beyanının cinsel taciz davalarında esas alınması gerektiğini, bunun ise ispat külfetini mağdurun sırtından alarak, şüpheliye/ sanığa yüklediğini söylemektedir. Aynı konuda konuşan feminist avukatlardan Yasemin Öz ise, “*Cinsel tacizin ispatı olmaz, cinsel istismar olaylarında tanık bulunmaz, fail eylemini yapmak için uygun ortamı bekler. Bu nedenle taciz davalarında kadının beyanı esas alınmalıdır. Hayatın olağan akışına aykırı olmayan ve birbiriyle tutarlı mağdurun beyanı, cinsel istismar suçlarında mahkumiyet için yeterlidir. Uygulama da bu yöndedir.*” demiştir¹⁹. Yasemin Öz’ün ise, ilkedden, kadının taciz iddiasının delil aranmaksızın mahkumiyete yeterli olması gerektiği şeklinde bir beklentisi vardır. Ayrıca özel olarak düşünülerek mi söylendi tam emin olamamakla birlikte, cinsel saldırı suçlarında değil de, cinsel taciz suçlarında bu ilkenin uygulanması gerektiği şeklinde bir sonuç çıkartıyoruz. Aynı olay hakkında açıklama yapan iki feminist kadının dahi ilkedden aynı şeyi anlamamaları ve beklentilerinin farklı olması, sorunu anlamamız açısından oldukça çarpıcı. Bütün cinsel taciz davalarında ispat külfetinin sanığa yüklenmesi ya da kadının beyanının her olayda mahkumiyet için yeterli olması, masumiyet karinesinin ihlali sonucunu doğurur. Ancak mahkeme, bir çok faktörü gözetererek suçun olduğu konusunda kanaat getirmişse, delil ve tanık olmadığı durumlarda da mahkumiyete karar verebilmelidir. Halihazırda sanık

herhangi bir şeyi ispat etmek zorunda değildir; ancak bu tip suçların ispatının zorluğu gözetilerek, mahkeme sanığın reddetme gerekçesini ispat edebileceğini düşünüyorsa, ispat etmesini bekleyebilmelidir. Örnek olarak taciz olduğu iddia edilen zaman diliminde olay yerinde değil, başka bir yerde olduğunu söyleyen sanığın, nerede olduğunu ispat etmesi mahkeme tarafından beklenebilmelidir. Ancak ispat külfetinin bütünüyle sanığa yüklenmesi, masumiyet karinesini ihlal edecektir. Zira bir şeyin olduğunu ispat, olmadığını ispattan her zaman daha mümkündür.

Diğer taraftan yukarıda bahsedilen olayla ilgili değinilmesi gereken diğer husus da şudur; kadın cinsel tacize maruz kaldığı iddiası ile yargıya başvurmuş, ancak ispat edemediği için sanık beraat etmiştir. Bu beraat kararına dayanarak sanık, taciz iddiasında bulunan kadının çalıştığı işyerine, kadın kendisine iftira attığı için cezalandırılması için başvuru yapmış ve bu başvuru üzerine, işyeri tarafından kadına maaştan kesme cezası verilmiştir. Diğer suçlarda da, beraat eden sanıkların, kendisi hakkında suç duyurusunda bulunan kişiye karşı iftira davası açma ya da disiplin işlemi başlatma başvurusunda bulunma hakkı vardır. Mahkemeler bu davalarda iftira olup olmadığına karar verirken, beraat kararının hangi gerekçeyle verildiğine bakmaktadır. Sanığın suçu işlemediği sabit olduğu için beraat ettiği durumlarda suç duyurusunda bulunana iftira suçundan ceza verirken; sanığın delil yetersizliğinden beraat ettiği durumlarda ise olayın özelliğine bakarak, iftira suçunun oluşup oluşmadığına karar vermektedir. Halihazırda uygulanan sistem mantıklı olmakla birlikte, özellikle cinsel taciz suçlarında delil yetersizliğinden beraat kararı çıkma durumlarında, mahkemelerin çok bariz bir iftira suçu kastı tespit etmedikleri sürece, ceza kararı vermekten kaçınmaları uygun olacaktır. Aksi durumda, tacize uğrayan ancak ispatlama ihtimali olmayan kadınlar, bir de ceza tehdidiyle karşı karşıya kalacaklar ve bu sebeple de yargıya başvurmaktan kaçınacaklardır. Bahsi geçen Gaziantep'teki olayda da, idarenin, kadın hakkında maaştan kesme cezası uygulamadan önce bu kriterleri gözetmesi gerekir.

Başka bir feminist avukat Candan Dumrul “Kadının Beyanı Neye Esastır, Neden Esastır” başlıklı yazısında; “*Beyanın esasa dair olması, hayatın olağan akışı kavramının, kadınlar ve erkekler arasındaki patriyarkal eşitsizlik çerçevesinde yorumlanmasıdır, failin delilsiz cezalandırılması talebi değildir.*” demektedir, buradan devamla “*Genellikle kapalı kapılar ardında işlenen taciz tecavüz suçlarında, tek tanığın, çoğunlukla mağdurun kendisi olduğunu görmek gerekir. Yani, bu suçta mağdur aynı zamanda tanık ve tanık beyanı da delilse, fail bu delilin aksini ispatlayarak masumiyetini/suçsuzluğunu ortaya koyabilir. Çünkü biz biliyoruz ki, iftirayı ispat, tacizi ispattan genelde çok daha kolaydır.*” demektedir²⁰. Burada hem cinsel taciz, hem de cinsel saldırı davalarında ispat külfetinin sanığa/şüpheliye

yönlendirilmesi anlamında, kadının beyanının esas alınması gerektiği beklentisini görüyoruz. İftirayı ispatın çoğu zaman tacizi ispattan daha kolay olduğu doğru olsa da, yazarın kendisinin de söylediği gibi taciz ve tecavüzün tartışıldığı olaylar genellikle iki kişinin yalnız olduğu ortamlarda gerçekleşir. Dolayısıyla, bu ortamda bir tacizin olduğunu ispat ne kadar zorsa, olmadığını ispat da bir o kadar zordur. Cinsel saldırıda ise çoğu zaman fiziki bulgular olduğu için, varlığını ispat, yokluğunu ispattan daha kolay olacaktır, tabi kadının yaşadığı travmanın etkisiyle delillerin hemen toplanması için gerekli yerlere başvurmalarının önünde engeller olmasaydı. Ceza usulünde, sanığın davaya konu eylemin gerçekleşmediğini ispatı daha zor olduğu için, ispat külfeti iddia edene düşen bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Ayrıca belki de hiç ilgisinin olmadığı bir eylemi yapmadığını ispata çalışmasının, sonuç ne olursa olsun, sanığa yüklenmesi hakkaniyete de uygun değildir. Ancak yukarıda da söylediğim gibi, sanık olayı reddederken ispatı mümkün bir iddia ortaya atmış ise, bunun ispatı beklenebilmelidir. Öte yandan, bütün cinsel suçlarda ispat külfetinin sanığa geçmesi, masumiyet karinesini ihlal eder ve birçok sakıncayı içinde barındırır.

Yazıda bahsi geçen bir diğer husus olan, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda, mağdurun tanık olarak dinlenmesine ilişkin 236. madde ve bu maddenin gerekçesi, aşağıdaki şekildedir:

(1) Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.

(2) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suçla ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

(3) Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. Bunlar hakkında bilirkişilere ilişkin hükümler uygulanır.

Madde Gerekçesi:

Suçun mağdur ve şikayetçisi olayın tarafı durumunda buldukları için yeminsiz dinlenmeleri kuraldır. Ancak, Cumhuriyet savcısı veya hakim gerekli görürse yani delil olma değeri itibarıyla yemin verebilir. Yeminli beyan tanık beyanına ilişkin hükümlere tabidir. Maddenin ikinci fıkrasına göre, yemin altında dinlenen mağdur ile şikayetçiye ödenecek tazminat ve giderler bakımından da 63 üncü maddede belirtilen tanıklara ilişkin hükümler uygulanacaktır.

Kanun, mağdurun/şikayetçinin tanık olarak dinlenmesinde yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanacağını söylemektedir. Suçtan zarar görenin veya mağdurun, olayı yaşayan, gören kişi olduğundan soruşturma ve kovuşturmanın sağlıklı bir biçimde yürümesi için, dinlenmeleri zaruridir. Çoğu zaman savcılık ve mahkeme, neyi araştırması gerektiğine mağdur/şikayetçinin beyanlarına bakarak karar vermektedir. Madde gerekçesinde, suçun mağdur ve şikayetçisinin olayın tarafı olması sebebiyle, yeminsiz dinlenmelerinin kural olduğu söylenmektedir. Ancak yine gerekçeye göre, Cumhuriyet Savcısı veya hakim gerekli görürse, yani delil olma değeri varsa, yemin verdirebilmektedir. Yeminli beyan tanık beyanına ilişkin hükümlere tabidir diyerek de, bu halde tanık deliline ilişkin kıstaslara tabi olduğunu düzenlemektedir. Tanık beyanı, ceza muhakemesi hukukunda kesin delil değildir. Diğer delillerle birlikte değerlendirilerek, doğruluğu ya da yanlışlığına kanaat getirilmektedir. Bu bakımdan mağdurun/şikayetçinin tanık olarak dinlendiği durumlarda, mahkeme, olayın özelliği ve diğer delillerle desteklenip desteklenmediğine bakarak, hükme esas alıp almamaya karar verecektir. *Katılanın açıklamaları ile dosya içerisinde bulunan diğer delillerin uyumlu olması halinde, sanığın cezalandırılmasına karar verilebilecektir*²¹.

“Kadına Yönelik Taciz ve Şiddetin İspatı ve ‘Kadının Beyanı Esastır’ Önermesi Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı yazısında avukat Feyzi Çelik; “*Cinsel saldırıya uğrayan kadının derhal yetkili organlara başvurması halinde suç delillerinin toplanıp şüpheliye gidilmesinin yolları açıktır. Bu durumda kadının beyanı maddi delillerle desteklendiğinden dolayı ispatta bir sorun olmaz. Ancak maddi delille ispatı mümkün olmayan tehdit, cinsel taciz ve hakaret gibi suçlarda beyana itibar etmekten başka bir yol yoktur... Kadının beyanının esas olması her olayın özelliklerine göre değerlendirilmelidir.*”²² demektedir. Burada ise, cinsel saldırı durumunda beyanın esas alınmasına ihtiyaç duyulmadığı, ancak cinsel tacizde ihtiyaç duyulabileceği, bu durumda da beyana itibar etmekten başka yol olmadığı, öte yandan da her olayın kendi özelliği dikkate alınarak esas alınması gerektiği söyleniyor. Yazar, cinsel saldırı fiillerinden hemen sonra yetkili organlara başvurulması halinde ispatının mümkün olduğunu söylemişse de, burada cinsel saldırıyı sadece nitelikli cinsel saldırı biçiminde düşünmek gibi bir hataya düşüyor. Nitelikli cinsel saldırıda, vücut sıvısı, kıl, doku örneği gibi delillerin olması çok mümkün. Ancak dokunma, sürtünme, öpme vs. gibi basit cinsel saldırıda, bu tip deliller olmamaktadır. Bu yüzden, bütün cinsel saldırılar için, ispat konusunda sorun yaşanmaz şeklinde kesin bir şey söylenemez. Ayrıca nitelikli cinsel saldırılarda kadınlar, olayın travmasının etkisiyle hemen yetkili kurumlara başvuramamakta ve kendilerini kirlenmiş hissettiklerinden, yıkanarak delillerin kaybolmasına neden olmaktadır. Tecavüzün psikolojik etkisi

gözetilmediği için, kadınların sonrasındaki davranışları, özellikle erkekler tarafından anlaşılammaktadır. Bu yüzden, birçok mahkeme sanıklara beraat kararı vermektedir. Bu sebeple, yargı mensuplarının tecavüzün psikolojik olarak nasıl sonuçlar doğurduğu konusunda eğitilmeleri gerekmektedir. Yazar tarafından ayrıca, tehdit ve hakaret gibi suçlarda da ispat bakımından zorluklar yaşandığı ve bunlar için de beyanın esas alınması öneriliyor. Ancak yazının genel bağlamı dikkate alındığında sadece kadınlar için değil, dezavantajlı (polise karşı vatandaş, öğretmene karşı öğrenci, işverene karşı işçi, vs.) herkes için bu tip suçlarda, olayın özelliği de gözetilerek, delil olmasa da sadece mağdurun beyanına dayanarak ceza kararı verilmesi öneriliyor. İspat zorluğu yaşanan, cinsel suçlar dışındaki suçlar için de, beyanın esas alınması önerisi de, bu tartışmalarda karşımıza çıkan ve ileride daha da fazla çıkacak olan bir durum. İlkeyi konuşurken, gözetmemiz gereken başka bir husus da bu... Yazar, kadının beyanının esas alınması önerisinden hareket ederek daha geniş bir yorum yapmış ve hem cinsel suçlar dışındaki ispatı zor olan suçlar için beyanın esas alınmasını önermiş, hem de sadece kadın değil başka dezavantajlı gruplardan kişiler için de beyana itibar edilmesini önermiştir. Her ne kadar kadının beyanının esas alınması konusu ispat zorluğu ile birlikte konuşulsa da, bu konunun diğer önemli bir motivasyonu da, cinsel suçların çok yaygın bir kadına yönelik ayrımcılık biçimi olmasıdır. Yani Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki bir açığı kapatma ihtiyacının yanında ve daha çok bir ayrımcılık biçimiyle mücadele etme saiki de, beyanın esas alınması önerisinde etkilidir. Bu yüzden, bazı durumlarda masumiyet karinesi ile yarışan başka bir karine olarak, beyanın esas olması karinesi ortaya atılmıştır. Sadece ispatı güç denilerek masumiyet karinesine yönelik istisnaların arttırılması ise, hepimizi tehdit edecektir.

Kerem Altıparmak, “Kabataş Olayı Neden Bir ‘Kadının Beyanı Esastır’ Uygulaması Değildir?” başlıklı yazısında; “*devlet kadına yönelik şiddet söz konusu olunca tam tersi bir karineden hareket ediyor ‘kadının beyanı yalandır’.* Savcılar da bu yalanı ortaya çıkarmak için canla başla uğraşüyor. Oysa savcıdan beklenen çok basit; saldırıya uğrayan kadının geçirdiği travmayı da dikkate alarak söylediğinin doğru olacağını kabul ederek delil toplaması, soruşturma yapması. Burada beklenen, ‘etkili soruşturma’ ödevinin güçlendirilmiş bir tipi aslında... İşte kadının beyanının esas alınması ilkesi de failin tüm savunma imkanlarından yoksun bırakılarak tutuklanmasını değil, bu ilke çerçevesinde bir soruşturma yürütülmesini gerektiriyor... Böyle anlaşıldığı zaman, suçsuzluğunu ispat etmesi gerekmeyen şüpheli açısından da masumiyet karinesini ihlal etmiş olmuyor.”²³ diyerek, ilkeden ne anladığını anlatıyor. Ancak Kerem Altıparmak, ne beyanın esas alınmasından tek başına mahkumiyete yeterli olmasını, ne de ispat külfetinin sanığa/şüpheliye geçmesini anlıyor. Yazar için kadının beyanının esas alınması demek,

cinsel suçlarda kadının yaşadığı travma, toplumdaki kadın aleyhine eşitsizlik ve bu tip suçların sıklığı gözetilerek, bu bilinçle etkin soruşturma yürütülmesi ve hatta etkin soruşturma tamlamasının karşılamadığı kadar hassas bir biçimde bu tip soruşturmaların yürütülmesi. Bu bağlamda, mevcut sistem içinde savcıların zaten yapması gerekeni, yapması gerektiği gibi yapmasını öneriyor. Ancak, savcılar yazarın söylediği biçimde hassas ve etkin bir soruşturma yürütse de, çözülemeyecek çok sayıda dava var.

Sevda Karaca “Kabataş Olayı ve ‘Kadının Beyanı’ Meselesi” başlıklı yazısında, “*kadının beyanı esastır ama bu, kadının beyanının ‘hüküm’ olduğu anlamına gelmez. Taciz ve tecavüzde kadın, kanıtlanma yükümlülüğü bulunmadan, öncelikle gerekirse korumaya alınır, ‘ya iftira atıyorsa, yalan söylüyorsa’ denmeden önleme, soruşturma, yargılama süreçleri hızla harekete geçirilir. Bu süreçte kolluk, yargı ve adli tıp üzerine düşeni yapar. Yani kadının beyanı esastır ilkesi, o beyanın gereğinin yapılması, soruşturmanın başlatılması ve gereğince yürütülmesi ile ilgilidir. Hükümle ilgili değil...*”²⁴, diyor. Sevda Karaca’nın yazısından da, beyanın tek başına hüküm için yeterli olmaması gerektiği ve ilkenin, suçun mağdur üzerindeki etkilerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı kadın aleyhine koşulların da gözetilerek, cinsiyetçi uygulamalardan arındırılmış bir soruşturma yapılması ile ilgi olduğu sonucu çıkıyor.

Eda Aslı Şeran ve Zeynep Koçak Yılmaz, “Kabataş Olayında Çin Krizi: Kadının Beyanı Esastır İlkesi” başlıklı yazılarında; “*Kadının beyanı esastır’ ceza muhakemesinde yerleşik bir ilke olarak kabul görmesi beklenen bir ilke. Temel amacı kadına yönelik şiddet suçlarının soruşturulma velveya kovuşturulabilmesi açısından kadın beyanının yeterli olduğunu hatırlatmak. Bunun yanında soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında kadının kendini en iyi şekilde ifade edeceği imkanları yaratabilmek, kadın olmasından ötürü karşılaşılabileceği dezavantajları ortadan kaldırmaktır... Bu ilkenin masumiyet karinesi ile çeliştiğini iddia edenler kadının beyanının tek başına hüküm oluşturduğu yanılmamasına kapılmaktadır. Burada kafa karıştırıcı olan ‘esas’ın ne anlama geldiği midir? Esas, burada başlangıç anlamına gelir.*”²⁵ demektedir. Bu metnin yazarları da, kadının beyanının esas alınmasının, sadece beyanlara dayanarak hüküm kurmak demek olmadığını, kadınların beyanını ciddiye alarak kadının kendini en iyi ifade edebileceği soruşturma ve kovuşturma koşullarının oluşturulması anlamına geldiğini söylemekte. Ancak yazarlar tarafından, beyanın esas alınmasının sadece cinsel suçlar için değil, kadına yönelik tüm şiddet suçlarında uygulanmasının beklendiğini görüyoruz. Yani bir erkek tarafından hakarete maruz kalan veya fiziksel şiddete uğrayan kadınların da beyanlarının esas alınması gerektiğini söyleyerek, ilkenin kapsamını biraz daha geniş algıladıklarını görüyoruz. Yazarlar, masumiyet karinesi ile kadının beyanının esas alınmasının birbiriyle çelişeceğini düşünenlerin

yanılısma içinde olduğunu söylerken, muhtemelen hepimizin yaptığı hatayı yaparak, beyanın esas alınması ilkesinden herkesin aynı şeyi anladığı varsayımı ile hareket ediyorlar. Halbuki kadının beyanının esas alınmasının masumiyet karinesi ile çelişebileceğini söylemi, yukarıda birkaç örneği de görüleceği üzere, kadının beyanının her durumda hükme esas alınmasını talep edenlere karşı ileri sürülmektedir. Kadının kendini uygun bir biçimde ifade etmesini sağlayacak koşullarda soruşturma ve kovuşturma yapılması durumunda, elbette masumiyet karinesi ihlal edilmiş olmayacaktır.

Aynı yazıda ayrıca, “*Bu ilkenin masumiyet karinesi ile çeliştiğini iddia edenler kadının beyanının tek başına hüküm oluşturduğu yanılısmasına kapılmaktadır. Burada kafa karıştırıcı olan ‘esas’ın ne anlama geldiği midir? Esas, burada başlangıç anlamına gelir*”, denmekte. “Esas”ın sözlük anlamına baktığımızda; “bir şeyin özünü oluşturan ana öge, temel, bir iş ya da sözde doğru biçim, ana temel olarak alınan, başlıca asal, esasi”, şeklinde tanımlandığını görüyoruz. Günlük hayattaki kullanımlarımız da, sözlük anlamına paraleldir. Yazarların “esas” kelimesinden başlangıç anlayabilmeleri, onların ilkeye yükledikleri anlam sayesinde olabilmektedir. Kadının beyanı esastır etrafında yürütülen tartışmaları bütünlüklü olarak takip edemeyen milyonlarca kişi, ilkeyi duyduğunda koşulsuz ve şartsız kadının beyanının hüküm için yeterli olacağı sonucunu çıkartır ki, tartışmalardan haberdar olanların bazıları dahi halihazırda bu sonucu çıkarılmaktadır. Bir kelime yaygın kullanımının dışında bir anlamda kullanıldığında, ne demek istendiğinin her seferinde ısrarla tekrar edilmesi, birbirimizi anlamak ve kelimeye yüklenen/yüklenmeye çalışılan yeni anlamın yaygınlaşması için zaruri. Aksi takdirde, birbirini anlamamaktan veya yanlış anlamaktan kaynaklı bir tartışma ortamı oluşmakta. Bu ilke etrafında yazan ve konuşan herkesin, kendi algısının diğerleri tarafından da aynen paylaşılmayabileceğini, başka ihtimaller olabileceğini, başkalarının bu ilkedan başka şeyler anladığını ya da başka amaçlar için kullanılmasını isteyebileceğini/istediğini, her zaman aklında tutması gerekiyor. Diğer taraftan ilkenin içeriği konusunda geniş bir uzlaşa sağlanabildiği takdirde, kadının beyanı esastır şeklinde değil de, başka bir biçimde ifade edilmesi konusu da düşünülmelidir.

Fadime Özkan, “Kabataş ve İnsanlıktan Düşüş” başlıklı yazısında, Kabataş’ta saldırı olduğu iddia edilen gün ve saatteki mobese kayıtlarında herhangi bir saldırı görülmemesi üzerine Kabataş’ta olduğu iddia edilen her şeyin yalan olduğunu söyleyenlere karşı, “*Üstelik bunu ‘tacize uğrayan kadının beyanı esastır’ gibi evrensel kabule rağmen yapmaktalar... Ben darp ve tacizi görünür şekilde kaydeden görüntüler de olduğuna ve vaktin birinde mutlaka ortaya çıkacağına inanıyorum. Lakin o vakte kadar ve her durumda mağdurun beyanı esastır. Kaldı ki, bize gösterilen görüntülerde, kalabalığın duraksadığı 20-30 saniyede bile mağdurun*

anlattığı her şeyin yaşanmış olabileceğini düşünürüm. Başörtüsünü çekiştirme, tekmeleme, hakaretler ve diğer aşağılık şeyler... İnsanlıktan düşmek için yeterli süre.”²⁶, diyor. Yazı ilke hakkında değil, Kabataş Olayı bağlamında kaleme alındığı için, metin okumasından hareketle ilkeden ne anlaşıldığına bakacak olursak, yazar görüntülerde herhangi bir saldırı özellikle de yerde üzerine işeme, cinsel organ sürme, üstü çıplak, deri giysili adamlar olduğuna dair şeyler olmadığı çok açıkça belli olmasına rağmen, kadının beyanını esas almaktan bahsediyor. Kadının beyanının esas alınması, ortada suçun işlendiğine/işlenmediğine dair herhangi bir kanıt olmadığı zamanlarda, işlenmiş olabileceğini varsayan bir karine. Oysa görüntülerde böyle bir olayın olmadığı, en azından ifade tutanağındaki gibi abartılı şeylerin olmadığı açık bir biçimde ortadayken, halen kadının beyanının esas alınması gerektiğini söylemesi, ciddiye alınabilir değil. Yazar en azından sözel tacizin olduğunu düşünüyorum deseydi, yine kabul edilebilirdi; ama ifade tutanağındaki abartılı olayların birçoğunun gerçekleşmediği açık olduğu halde, halen beyanı esas alıyorum zorlaması doğru değil. Ayrıca, görüntülerden sonra inanmayanlara, nasıl kadının beyanını esas almazsınız demek de, mantıki olarak kabul edilebilir değil. Karineyi savunanlar, cinsel suç mağdurlarının iddialarını ispat zorluğu yaşadıkları için yargı ve kolluk tarafından mağdur edilmesinin önüne geçmek için savunuyorlar, yoksa kadına yönelik şiddeti bahane ederek meşru bir toplumsal hareketi karalamaya çalışanlara malzeme vermek için değil!

Kabataş Olayı ve ertesinde yaşanan gelişmeler, kadının beyanının esas alınmasının aslında ne kadar bıçak sırtı bir konu olduğunu bize gösterdi. Bu yüzden, Kabataş Olayı olarak bilinen olayın, kadının beyanının esas alınması tartışmalarında önemli bir kırılma olduğunu düşünüyorum. Bu olay öncesinde kadının beyanının, her durumda, cezalandırma için yeterli sayılmasını talep edenlerin sayısı daha fazla iken, bu olaydan sonra talebin içeriğinin bir değişim geçirdiğini gözlemleyebiliyoruz. Zira Kabataş Olayı, karinenin kişisel ya da politik çıkarlar için kolayca bir istismar malzemesi olarak kullanılabileceğini gösterdi.

Ayrıca yazar, tacize uğrayan kadının beyanının esas olduğu hakkında evrensel bir kabul olduğunu iddia etse de, Türkiye dışında kadının beyanının esas alındığı hakkında herhangi bir bilgi yok elimizde. Diğer ülkelerde de cinsel suçların ispatı konusunda zorluklar yaşandığı ve hatta kamu görevlilerinin cinsiyetçi kabullerle hareket ettiklerini ve kadınların bunun çözümü için çeşitli alternatifler geliştirdiklerini gözlemlese de, bizdeki gibi beyanı esas alan bir karinenin olduğunu gösteren herhangi bir örnek yok.

Mesut Hasan Benli'nin, “Cinsel Saldırıya Takipsizlik ‘Gereğe’si: Kadının Beyanı Esas Ama ‘Gezici’yse İş Başka” başlıklı haberinde; Gezi Parkı eylemleri

sırasında gözaltına alınan ve gözaltında polislin tacizine uğradığı için şikayetçi olan mağdurun şikayeti hakkında takipsizlik kararı gerekçesinde; “*Cinsel saldırı suçlarında mağdurenin saptanabilen başka bir amacı bulunmadığı, ifadeleri çelişkili olmadığı durumlarda, kendi iffetine zarar verecek şekilde yalan söylemeyeceği değerlendirilerek, şüpheli yerine onun ifadesine itibar edileceği önemle vurgulanmaktadır. Ancak müştekinin Gezi olayları olarak bilinen ve şiddet eylemlerine dönüşen gösterilerden biri olan Dikmen Caddesi’ndeki izinsiz gösteriler sırasında yakalandığı, polislere karşı cinsel içerikli suçlayıcı beyanlarda bulunarak savunmaya dönük olarak olayı başka yöne çekmeye çalıştığı, ifadesinin bu nedenle samimi, tutarlı ve inandırıcı kabul edilmeyeceği değerlendirilmiştir.*”²⁷ denilmektedir. Kadının beyanının esas alınması konusu, Gezi Direnişi sırasında sık sık gündeme geldi. Özellikle Kabataş’ta başörtülü bir kadının Gezi Direnişi’ne katılanlar tarafından tacize ve hatta cinsel saldırıya uğradığı iddiası sonrasında, dönemin başbakanı Recep Tayyip ERDOĞAN gibi birçok ismin, kadının beyanının esas alınması gerektiği şeklinde ifadeler kullandığına şahit olduk. Daha önce ne kadınların cinsel şiddete uğraması konusunda, ne de bu şiddetin cezasız kalmasından şikayetçi olduklarını gördüğümüz bu kişilerin birden bire en feminist ilkelere birine bu kadar canhıraş sarılmış olmaları, politik bir ikiyüzlülüktü elbette. Ancak yukarıda da ifade ettiğim gibi, beyanın esas alınması konusu çok derin bir soruna çözüm üretme amacı taşısa da, kendi içinde başka sorunlar yaratmaya da müsait. Kabataş’ta başörtülü kadının herhangi bir saldırıya uğramadığı hakkında delil olmasına rağmen halen beyanının esas alınması gerektiği konusunda ısrar edenler, polis aracı içerisinde cinsel tacize uğradığını söyleyen bir kadının iddiası hakkında verilen takipsizlik kararı karşısında, ölüm sessizliğine bürünmekte.

Türkan Yalçın Sancar, “*Şüphesiz, her suçta olduğu gibi, cinsel suçlarda da ‘iftira’ her zaman mümkündür. Yargıç olayı değerlendirirken klişelerden tamamen uzaklaşmalı; mağdurun beyanından başka delil olmamasını ‘şüpheden sanık yararlanır’ genel ilkesiyle her zaman mağdurun aleyhine çevirmemelidir. Öyle olaylar gerçekleşebilir ki, mağdurun beyanı bütün şartlar dikkate alındığında tek başına delil olabilirken; bazen de birçok delile rağmen yargıç şüphesini yenemeyip, sanık lehine karar verebilir.*”²⁸ diyerek, her olayın kendi koşulları içerisinde değerlendirilmesini, ancak bu değerlendirmeler yapılırken cinsiyetçi ölçütlerden kaçınılmasını ve bütün olasılıklar gözetildikten sonra mağdurun söylediklerinin inandırıcı olduğu kanaatindeyse, hakim sadece beyana dayalı olarak da ceza verebilmesini savunmaktadır. Yazar, kadının beyanının her durumda değil, birçok koşul objektif ölçütlerle değerlendirildikten sonra esas alınmasını savunmaktadır. Yazarın önerisi, yargı tarafından halihazırda uygulanan kritere benziyor. Ancak yazarın görüşleri, kadınların inandırıcılığı ölçülürken cinsiyetçi ve ayrımcı kıstaslardan arındırılmış bir değerlendirme yapılmasını savunması

bakımından, mevcut yargı uygulamalarından ayrılmaktadır, ki bu ayrım kadınlar için çok önemlidir.

Mahir Zeren Okay, “Cinsel Taciz Var mı, Yok mu” başlıklı yazısında; “*Mağdurun beyanı esastır’ lafının yönetsel kısmı tartışılan bir mevzu. Bu lafın soruşturma başlangıcı sözü olduğu yönünde bir fikir var. Ben bunun da bizi ‘var mı, yok mu’ ikiliğine götüreceğini düşünüyorum. Soruşturma gerekliliğini ortaya koymak zaten ‘mağdur’un beyanını esas almamaktır. Tabi ki teşhir söz konusu olduğunda ‘fail’ de dinlenmelidir ama dediğim gibi, tersi ispat yükümlülüğü onda olduğu için bu durum bir hakemlik durumu veya kimin masum, kimin suçlu olduğunun belirlendiği bir durum olmamalıdır. Yüzleşme büyük olasılıkla zaten mağdur ile fail arasında yapılmıştır, 3. şahısların yapmasına gerek yoktur. Teşhire karar verildiği zaman teşhir metinlerinde cinsel taciz olgusu net bir biçimde ortaya konmalıdır. Faillerin önemli bir kısmının, yaptığı şeyin cinsel taciz olduğu algısında olmadığı için yapılacak hamleler faili de bilinçlendirmeye yönelik olmalıdır. Böyle olmadığı zaman tartışma eksenine gene ‘var mı yok mu’ya kayabiliyor... ‘Kadının beyanı esastır’ sözü ‘mağdurun beyanı esastır’ olarak genişletilebilir çünkü ataerkil toplum her türlü yüz kızartıcı cinsel suçun hayatta kalanını mağdur eder. Örneğin bir erkek de cinsel tacize uğradığını rahat söyleyemez.*”²⁹, demektedir. Yazar, cinsel suçlarda sadece kadının değil, bütün mağdurların beyanının esas alınması gerektiğini söyleyerek, ilkenin isminin buna uygun olarak değiştirilmesi gerektiğini savunuyor. Beyanın esas alınmasını, “lafı/sözü” olarak nitelendirmesinden, halen ilke olarak görmediği sonucunu çıkartabiliriz.

Yazar, başka delil olmasa da beyanın doğru kabul edilmesi gerektiği düşüncesinde olduğunu ve soruşturma gerekliliğini vurgulamanın, zaten mağdurun beyanını esas almamak olduğunu söylüyor.

Ayrıca, teşhiri bir çözüm/kabul olarak dile getiriyor ve ortaya çıkartacağı sorunları tartışmıyor. Soruşturma ve kovuşturma aşamasında ya da bunlar olmadan, şüpheli/sanık hakkında kesin karar varmış gibi yaygın bir söylentinin çıkarılması ve toplumsal hayattan, iş yaşamından dışlanmasına sebep olunması da, masumiyet karinesini ve bireylerin lekelenmeme haklarını ihlal edecektir. Masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı sadece yargı önünde değil, toplumsal yaşamın bütün alanları için önem taşır. Bu yüzden de, kadının beyanının esas alınması tartışmasını sadece hukuki boyutuyla değil, toplumsal boyutuyla da yapmak gerekiyor. Bir kadın/mağdur cinsel bir suça maruz kaldığını söylediği zaman bu suçların yaygınlığını düşünerek, aksini gösteren önemli veriler olmadığı koşullarda, kişisel olarak ona inanmayı ve mümkün olduğunca onunla dayanışmayı tercih etmeliyiz ve en azından ona şüpheli/sorgulayan gözlerle bakmamanın sağlanması, gerekli ve zorunlu bir mücadele hepimiz için; ancak

kişisel olarak ona inanma ile bu bilgiyi kesin ve tartışılmaz bir bilgi gibi dolaşıma sokmak arasında, derin bir uçurum var. Esas alan kim olacak, esas aldığımız takdirde ne yapacağız soruları üzerine uzun uzun tartışıp, ortak bir politika belirlememiz gerekiyor.

Cinsel taciz faillerinin, çoğu zaman yaptıklarının cinsel taciz olduğunu bilmediğini ve fiilin tartışmaya açılması ile birlikte, faillerin yaptıkları davranışın nasıl algılandığını fark etme fırsatı yakalayacaklarını söylemesini ise, önemli buluyorum. Özellikle cinsel taciz fiillerinde, fail ile mağdur arasındaki algı farklılıklarının çok önemli olduğunu gözlemleyebiliyoruz. Makul bir ortamda konuşulduğunda hem failin yaptığı davranışın yanlışlığını, hem de mağdurun aslında yaşadığının bir taciz değil de, iletişimsel bir sorun olduğunu anlayabileceği durumlar olacaktır. Cinsel taciz olaylarını, bir alışkanlık ve devamlılık göstermediği sürece, yargıya taşımadan çözmek; hem olayın iki tarafı, hem de toplum açısından daha faydalı ve politik bir tutum olacaktır. *Cinsel şiddet alanında, çoğu zaman hukuki mücadelede yan yana durmak dışında, mücadele yöntemleri geliştirmekten yoksun kalıyoruz*³⁰.

Sonuç Olarak

Yukarıdaki örneklerde fark edileceği üzere, herkes kendi söylediğinin diğerleri tarafından da, en azından belli bir çevrede, aynı biçimde anlaşıldığı, yorumlandığı ve talep edildiği şeklinde bir kabulde, söyleyeceklerini söylemiş. Neden böyle bir ilkeye ihtiyaç duyduğumuz konusunda hemfikiriz, fakat nasıl bir ilke istediğimiz konusunda farklı farklı şeyler söylüyoruz. Daha yeni yeni tartışılmaya başlanan bir ilke/karine söz konusu olduğu için, bu bir taraftan da doğal bir durum. Ancak kadının beyanının esas alınmasının, hukuk sistemi için yeni bir karine olduğunu gözeterek tartışmaların yürütülmesinin zaruri olduğu düşüncesindeyim. Zira, hukukun yüzlerce yıllık deneyimi sonrasında oluşturduğu masumiyet karinesi ile derin çelişkiler yaratmaya gebe bir karineden söz ediyoruz. Bu tehlikelere dikkat çekenleri kadın düşmanı olarak yaftalayarak tartışmak, bir süre sonra dönüp bizi de vurabilecek açıkların oluşmasına sebebiyet verebilir. Kabataş Olayı'nda olduğu gibi... "Kabataş"la birlikte, ilkenin barındırdığı risklerin somut olarak bir gün herkesin hayatında sarsılmalar yaratacağı gerçeği, ilkenin tartışılmaz olduğunu düşünenlerin büyük bir kısmı tarafından da kabul gördü.

Başta da söylediğim gibi bu yazı kesin bir sonuca varma amacı taşımaktan ziyade, karine konusundaki farklı düşünceleri ortaya çıkartarak, hangi sorulara cevap verilmesi gerektiği konusunda bütünlüklü bir tartışma açma amacı taşımaktadır. Bütünlüklü bakma iddiama rağmen, birçok olasılığı yine de gözden kaçırmış olma ihtimalim olduğunun farkındayım.

Bu bağlamda yukarıdaki örnekler üzerinden detaylandırıp çeşitli yönlerini inceleyerek ortaya koymaya çalıştığım sorular ve farklı bakış açılarını, aşağıdaki şekilde özetleyebilirim:

Kadının beyanının hangi suçlarda/davalarda esas alınması gerektiği konusunda bir uzlaşma yok. Bazıları kadına yönelik bütün cinsel suçlarda esas alınması gerektiğini söylerken, bazıları sadece cinsel tacizde, bazıları ise sadece cinsel saldırı suçlarında kadının beyanının esas alınması gerektiğini savunmakta. Bu konuda hiç dillendirilmeyen ama konuşulması gereken diğer bir sorun da, cinsel saldırı davalarında, olayın olup olmadığı konusunda mı, rıza konusunda mı, ya da her ikisinde birden mi kadının beyanını esas alacağız hususudur.

Kadının beyanının esas alınması konusu ilk olarak cinsel suçlarla başlamışsa da, bazıları kadına yönelik bütün şiddet olaylarında beyanın esas alınması gerektiğini yani hakaret, fiziksel şiddet olaylarında da beyanın esas alınması gerektiğini savunmaktadırlar. Bütün kadına yönelik şiddet olaylarında kadının beyanının esas alınması durumunda, boşanma ve tazminat davası gibi, ceza yargılaması dışındaki davalara doğru bir genişlemeden bahsetmek durumunda kalacağız.

Beyanı esas almanın sonucunun ne olacağı konusunda da, bir uzlaşmadan/fikir birliğinden bahsetmek mümkün değil. Başka herhangi bir delil olmasa da, her olayda, sadece kadının/mağdurun beyanına dayanarak ceza verilmesi gerektiği şeklinde yorum yapanlar olduğu gibi, beyan ispat edilemiyorsa ispat külfetinin şüpheli/sanık tarafına geçmesi gerektiği şeklinde yorumlayanlar da mevcut. Bazıları ise, ilkeyi, kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve ispat zorluğu gözetilerek, cinsiyetçi önyargılardan arındırılmış biçimde yürütülecek bir soruşturma ve kovuşturma yapılması, fakat somut delillerle suçun oluştuğu ispatlanmadığı takdirde de ceza verilmemesi şeklinde yorumlamaktadır.

Kadının beyanının esas alınmasının nedeninin, suçların doğasından kaynaklanan ispat güçlüğü şeklinde sunulduğu ve cinsiyet ayrımcılığına yeterince vurgu yapılmadığı için, mağdurun kadın veya erkek olduğuna bakmadan hakaret, tehdit gibi suçlarda da bu ilkenin uygulanması şeklinde teklifler gündeme gelmektedir. Kadın hareketinin konuyla ilgili kendi içinde konuşması gereken diğer önemli bir konu da, bu olmalı.

Cinsel suçlar sadece kadınlara yönelik değil, çocuklara, erkeklere ve LGBTİ bireylere karşı da işlenmektedir. Özellikle çocuklara karşı istismar vakalarının sayısı, ciddi boyutlardadır. Bu bireyler de, maruz kaldıkları suçu ispat ve dile getirme konusunda zorluklar yaşamaktadır. Dolayısıyla beyanın esas alınması ilkesinin, kadın dışındaki bireyler için de uygulanması konusunun da tartışılması gerekecek ve bu bireylere yönelik de genişletilmesi gerektiği kabul edildiği

takdirde, ilkenin halen “kadının beyanı esastır” şeklinde ifade edilmesinin, doğru ve anlaşılır olup olmayacağı üzerine de konuşmamız gerekecek.

Bütün bu tartışmaları yaparken, ilkenin sınırlarının gün geçtikçe genişlemesinin, beyanın her durumda ve tek başına suçun oluştuğunun kabulü için yeterli görülmesi gerektiği talebinin, sadece beyana dayanarak suçlanan kişinin/sanığın/şüphelinin teşhir yoluyla afişe edilmesinin adil yargılanma hakkı, lekelenme hakkı ve masumiyet karinesiyle çelişmesi ve hak ihlallerine yol açacağı şeklindeki haklı itirazların da kafamızın bir tarafında her zaman durması gerekmektedir. Hem hukukçuların, hem de hukukçu olmayanların keskin sınırlar çizmeden ve birbirlerini suçlayıcı bir dil kullanmadan, rahat bir biçimde kaygılarını paylaşabildiği koşullarda herkesi kapsayan bir çözüm üretebileceğiz.

KAYNAKÇA

- 1 MacKinnon, Catharine. Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, s.176 (İstanbul, Metis Yayınları, 2003)
- 2 MacKinnon, Catharine. s.208
- 3 MacKinnon, Catharine. s.165
- 4 <http://www.evrensel.net/haber/28271/delil-aramayin-kadinin-beyani-esastir>
- 5 Üzülmez, İlhan. Türk Ceza Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları, s.41 (TBB Dergisi, 58. Sayı, 2005)
- 6 Dönmezer, Sulhi. Suçsuzluk Karinesi Üzerine Düşünceler, Prof. Dr. Nurullah Kunter'e Armağan, s.67 (İstanbul, 1998)
- 7 Üzülmez, İlhan. s.43
- 8 Yüce, Turfan Turan. Sanığın Savunması ve Korunması Açısından Ceza Soruşturmasının Hümanist İlkeleri, s.160 (TBB Dergisi)
- 9 Feyzioğlu, Metin. Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve AİHS, s.135 (AÜHFD, C. 48, 1999/1-4)
- 10 Üzülmez, İlhan. s.52
- 11 Dönmezer, Sulhi. s.70
- 12 Dönmezer, Sulhi. S.72
- 13 Şahinkaya, Yalçın. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi, s.206 (Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008)
- 14 Tozman, Önder. Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları, s.321 (EÜHFD, C. XI, S.3-4, 2007)
- 15 Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, Veli Özer Özbek. Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s.404-405 (İstanbul, 11. Baskı, 2007)
- 16 Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, Veli Özer Özbek. s.404
- 17 Erem, Faruk. Ceza Yargılaması Hukuku, s.351 (Ankara, 1986)
- 18 <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/124502-cinsel-tacizin-ispatici-olmaz-kadinin-beyani-esas-alinmali>
- 19 <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/124502-cinsel-tacizin-ispatici-olmaz-kadinin-beyani-esas-alinmali>

- 20 <http://birgunkitap.blogspot.com.tr/2014/08/kadnn-beyan-neye-esastr-neden-esastr.html>
- 21 Koç, Ziya. Ceza Muhakemesinde Katılan, s.210, (İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı)
- 22 <http://blog.radikal.com.tr/insan-haklari/kadina-yonelik-taciz-ve-siddetin-ispatisi-ve-kadinin-beyani-esastr-onermesi-uzerine-bir-degerlendirme-50448>
- 23 <http://bianet.org/bianet/kadin/153544-kabatas-olayi-neden-bir-kadinin-beyani-esastr-uygulamasi-degildir>
- 24 <http://www.evrengel.net/haber/78456/kabatas-olayi-ve-kadinin-beyani-meselesi>
- 25 <http://www.birikimdergisi.com/guncel/kabatas-olayinda-cin-krizi-kadinin-beyani-esastr-ilkesi>
- 26 <http://haber.star.com.tr/yazar/kabatas-ve-insanliktan-dusus/yazi-844756>
- 27 <http://www.diken.com.tr/cisel-saldiriya-takipsizlik-gerekcesi-kadinin-beyani-esas-ama-geziciyse-is-baska/>
- 28 Yalçın Sancar, Türkan. Türk Ceza Hukukunda Kadın, s.208 (Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2013)
- 29 <http://kaosgl.org/sayfa.php?id=19183>
- 30 Cinsel Şiddete Karşı Feminist Yöntem, s.9 (Feminist Politika, Kış 2011)

